

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanımı

Nilgün TOSUN

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Edirne,
nilgunt@hotmail.com

Özet

İnternete bağlanmanın masaüstü bilgisayardan akıllı telefona kadar çok sayıda cihazla yapılabiliyor olmasının yanı sıra, bu cihazlara sahip olmanın kolaylaşması, internet kullanıcı sayısını da gün geçtikçe artırmaktadır. Alış verişi, bankacılık işlemleri, haberleşme, eğitim alma/verme, e-devlet işlemleri, randevu alma, rezervasyon yapma, internetin kullanıcılara sunduğu olanaklardan sadece bir kaçıdır. İnternetin kullanıcılara sunduğu çok sayıda olanaktan biri de sosyal ağ üyeliğidir. Sosyal ağlar, bireylerin internet ortamında bir araya gelerek yazı, resim, fotoğraf ve video paylaşımları yapabilmesini sağlayan etkileşimli platformlardır. Bireyler, çeşitli nedenlerle bir ya da birden çok sosyal ağa üye olabilirler. Üyeler sosyal ağları eski arkadaşları bulma, bilgi alış verişi, grup kurma, iş arama, sohbet etme, her türlü bilgiyi paylaşma, paylaşımlar hakkında yorum yazma, reklam yapma, eğitim alma ve eğitim verme, oyun oynama gibi farklı ve çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Günümüzde Facebook, Twitter, Instagram, Vine, Whatsapp gibi onlarca sosyal ağın milyonlarca kullanıcısı bulunmaktadır. Sosyal ağ sayısının dolayısıyla kullanıcı sayısının son yıllarda artış göstermesi, bu platformların önemini de artırmıştır. Çünkü, doğru amaçlarla kullanıldığında, bazen tepki gösterilen ya da olumsuz olduğu düşünülen internet araçları, avantaja dönüştürülebilir. Özellikle gençlerin çokça üye olduğu sosyal ağların daha etkin ve doğru kullanılmasını sağlamak, sosyal ağların bazı olumsuz yansımalarının en aza indirgenmesine yardımcı olabilir. Bu amaçla, gençlerin hangi sosyal ağları, ne amaçla, ne zaman, nerede, nasıl kullandığını, sosyal ağların kendileri için önemini ve sağladığı yararları hakkındaki düşüncelerini belirlemek, hem mevcut sorunların ortaya konmasında hem de gençlerin yönlendirilmesinde etkili olacaktır. Konuyla ilgili olarak alan yazına bakıldığında, meslek lisesi öğrencileri arasında yapılmış çalışma sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırmada meslek lisesi öğrencileri ile çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilecek verilere göre, öğrencilerin sosyal ağları kullanma durum ve alışkanlıklarını ortaya koymak, olası olumsuz alışkanlıkları en aza indirmek, sosyal ağların daha yararlı ve etkili kullanımı konusunda öğrencileri yönlendirmek mümkün olabilecektir. Bu çalışma, nicel ve nitel verilerin toplandığı karma bir veri toplama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini, Kırklareli il merkezindeki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin 519 öğrencisinden meydana gelmektedir. Çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen 21 adet çoktan seçmeli ve 2 adet açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Bu sorularla öğrencilerin sosyal ağ kullanma durum ve alışkanlıkları; cinsiyet, sınıf, anne ve babanın eğitim ve çalışma durumu değişkenleri açısından yordanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS istatistik programıyla analiz edilerek, sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İnternet, Sosyal ağ, Lise öğrencileri.

Abstract

Connecting to the Internet through several devices from desktop computers to smart phones as well as getting these devices easily has increased the number of Internet users day by day. Shopping, banking transactions, communication, training, e-state transactions, and making appointments are some of the opportunities Internet provides for the users. One of the several opportunities Internet provides to the users is social network membership. Social networks are interactive platforms providing individuals to share texts, pictures, photographs and videos coming together in an Internet environment. Individuals can sign up to one or more than one social networks for various reasons. Members use social networks for different and various purposes such as finding old friends, information exchange, creating groups, looking for a job, chatting, sharing any kind of information, writing comments on sharing, advertising, training, and playing games. Recently, there are millions of users in social networks such as Facebook, Twitter, Instagram, Vine and Whatsapp. The increase at the number of social networks, and accordingly, the number of users has increased the importance of these platforms, as well. Because Internet tools considered as being negative or sometimes exposed to reactions can be turned into advantages when used for correct uses. Providing more efficient and correct use of the social networks including several young people to be signed up can help minimizing some negative reflections of social networks. For that purpose, determining which social networks the young people use for what purpose; when, where and how they use these social networks, and their thoughts on importance of networks and the benefits they provide will be efficient upon both revealing the current problems and directing the young. When the literature related to the subject was reviewed, the number of studies carried out upon vocational high school students was noticed to be fairly limited. For that reason, the study was carried out with vocational high school students. According to the data to be obtained from the research, it will be possible to reveal situation and habits of students' using social networks, and to direct students on more beneficial and efficient use of social networks.

This study was carried out with a mixed data collection model including both quantitative and qualitative data. The sample of the study included 519 students of a Vocational and Technical Anatolian High School in central Kırklareli province. In the study, a questionnaire form including 21 multiple choice and 2 open-ended questions developed by the researcher were used as the data collection tool. Through these questions, social network use status and habits of students were interpreted in terms of the variables of gender, grade, and educational status and employment of parents. Obtained data were analyzed using SPSS statistical software, and the results were interpreted.

1. Giriş

Gerek mobil iletişim araçları gerekse masaüstü bilgisayarlarla bağlanılabilen sosyal ağlar, günümüzde her yaş grubundan milyonlarca kullanıcıya sahiptir. Sosyal ağ, belirli bir amaç doğrultusunda insanların duygu ve düşüncelerini paylaşımlarına izin veren ve birbirleriyle iletişimlerini kolaylaştıran internet üzerinde bulunan bir topluluk anlamına gelmektedir [1]. Bir başka tanıma göre sosyal ağ, kullanıcılara birbirlerine fotoğraf, video göndermelerine izin veren, birbirlerine genel veya özel çevrimiçi mesaj göndermelerine izin veren ve bu sayede iletişim kurmalarını sağlayan internet topluluğudur [2]. [3] ise, sosyal ağların günlük olay ve haberlerin paylaşımı için de önemli araçlar olduğunu vurgulamaktadır. Tüm bu tanımlar ışığında sosyal ağ; bireylerin kendi profillerini oluşturarak, diğer bireylerle yazılı ve görsel (fotoğraf, resim, video gibi) paylaşımlarda bulunduğu, paylaşımlara yorum yazabildiği, paylaşımları saklayabildiği ve arkadaşlarına gönderebildiği, eski arkadaşlarını bulabildiği, yeni arkadaşlar edindiği, eğlendiği, bilgi edindiği etkileşimli internet platformları olarak tanımlanabilir.

Sosyal ağlar, özellikle son 10 yıldır bir çok araştırmaya konu olmuştur. Ancak Türkçe alan yazında sadece meslek lisesi öğrencileriyle yapılmış araştırma sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın meslek lisesi öğrencileriyle yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin;

- ✓ sosyal ağları kullanmaya başlama şeklini,
- ✓ kullanma nedenlerini,
- ✓ kullanma alışkanlıklarını,
- ✓ sosyal ağ profillerinin özelliklerini,
- ✓ sosyal ağlarda güvenlik konusunda davranışlarını ortaya koymak.
- ✓ sosyal ağların yaşamlarındaki önemini,
- ✓ öğretmenlerinin sosyal ağ kullanması konusundaki düşüncelerini belirlemek.
- ✓ Sosyal ağ kullanmaya başlama ve güvenlik ayarlarını güncelleme durumlarının demografik özelliklerle ilişkisini görmek hedeflenmiştir.

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez [4].

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Kırklareli il merkezindeki Kırklareli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin 519 öğrencisi oluşturmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme göre dağılımı

Yanıtlanan Sorular	Yanıtlar	
Alın ve Tüketici Hizmetleri	%4,62	24
Bilgi Teknolojileri	%21,00	109
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	%21,77	113
El Sanatları	%5,59	29
Çayın Üretim Teknolojisi	%11,95	62
Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri	%7,71	40
Halkla İlişkiler ve Organizasyon	%12,33	64
Tekstil Teknolojileri	%3,47	18
Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	%11,56	60
Toplam		519

Tablo 2. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre dağılımı

Yanıtlanan Sorular	Yanıtlar	
9	%20,27	145
10	%26,99	139
11	%20,27	104
12	%34,46	180
Toplam		519

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından hazırlanan 21 adet çoktan seçmeli, 2 adet açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı ve yüzde kullanılmıştır. Gruplu değişkenlerin karşılaştırılmasında ise ki-kare analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven

aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. Bulgular, Yorum ve Tartışma

Elde edilen verilerin analizinden elde edilen bulgular, bulgulara ait yorum ve tartışma, bu bölümde sunulmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %92,49'u kız, %7,51'i erkektir (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar	
Kadın	%92,49	480
Erkek	%7,51	39
Toplam		519

Çalışmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumuna bakıldığında, ağırlığın %62,18 ile ilkökul olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre dağılımı

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar	
Okur yazar değil	%3,31	
İlkökul	%62,18	3
Ortaökul	%19,10	1
Lise	%13,06	1
Üniversite	%2,14	
Lisans üstü (yüksek lisans/doktora)	%0,19	
Toplam		5

Çalışmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumlarını gösteren Tablo 5'e göre, öğrencilerin %51,8'inin babası ilkökul mezunudur.

Tablo 5. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre dağılımı

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar	
Okuyamaz değil	%0,39	
İlkökul	%51,08	
Ortaökul	%22,88	
Lise	%20,51	
Üniversite	%4,34	
Lisans üstü	%0,79	
Toplam		

Öğrencilerin üye olduğu sosyal ağlar ve üyelik yüzdeleri Tablo 6'da sunulmuştur. Buna göre Facebook, %92,99 oranla birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin üyelik sahibi olduğu sosyal ağların dağılımı

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar	
Facebook	%92,99	451
Twitter	%51,86	252
LinkEdin	%0,82	4
Badoo	%0,82	4
HIS	%1,03	5
Skype	%26,39	128
Myspace	%3,30	16
Tumblr	%7,84	38
Yahoo Messenger	%8,87	43
Whatsapp	%34,23	166
Instagram	%23,51	114
Foursquare	%16,91	82
Friendfeed	%0,41	2
Youtube	%28,66	139
Flickr	%1,24	6
Digg	%0,00	0
Google+	%29,28	142
Myspace	%2,06	10
Pinterest	%0,00	0
Blogger	%1,24	6
Netlog	%1,24	6
Line	%15,88	77
Diğer (üsten belirsiz)	%4,12	20
Toplam Yanıtlayan: 485		

Öğrencilerin en çok kullandığı sosyal ağ hesaplarının başında Facebook gelmektedir. İkinci sırada Twitter ve üçüncü sırada Whatsapp yer almaktadır. Bugün, dünya genelinde kullanılan sosyal ağların kullanıcı sayılarına ilişkin çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Statista tarafından yapılan araştırmaya göre; Ağustos 2015 itibarıyla dünyanın en büyük sosyal medya platformları tespit edilmiştir [5]:

Facebook: 1 milyar 490 milyon kullanıcı
QQ: 832 milyon kullanıcı
WhatsApp: 800 milyon kullanıcı
Facebook Messenger: 700 milyon kullanıcı
QZone: 668 milyon kullanıcı
WeChat: 549 milyon kullanıcı
Twitter: 316 milyon kullanıcı
Skype: 300 milyon kullanıcı
Baidu Tieba: 300 milyon kullanıcı
Instagram: 300 milyon kullanıcı

Bu rakamlara göre, öğrencilerin en çok kullandığı sosyal ağın Facebook olması, beklenen bir bulgudur. Twitter'ın ikinci sırada yer alması ise şaşırtıcı bir bulgudur. Çünkü Twitter, Facebook ve Instagram ile karşılaştırıldığında görsel paylaşımların daha az olduğu, yorum yazımında sınırlı karakterin

kullanıldığı bir site olarak bilinmektedir. Lise öğrencilerinin Twitter'ı bu kadar yüksek oranda kullanılması, kullanma amaçlarının araştırılması ve eğitime entegrasyonu bağlanmında önem taşımaktadır.

Öğrencilerin sosyal ağları kullanma amaçları arasında ilk sırayı %75,24 ile fotoğraf paylaşmak, ikinci sırayı %73,79 ile eski arkadaşları bulmak ve üçüncü sırayı ise %61,17 ile yeni arkadaşlar edinmek almaktadır (Tablo 7).

Günümüzde sosyal ağların büyük bir kısmı fotoğraf paylaşımına izin vermektedir. TÜİK'in 2015 yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı anket verilerine göre; sosyal ağ kullanıcılarının %62,1'i yazı, fotoğraf, resim, müzik gibi materyalleri paylaşmaktadır [6]. İnternet aracılığıyla iletişimin duyguların ifadesini ve duygusal mesajların iletilmesini kolaylaştırdığını böylelikle aile içi iletişime benzer şekilde arkadaşlık ilişkileri oluşturarak, kullanıcılar arasındaki önemli sosyal bağları geliştirip kuvvetlendirdiği ifade edilmektedir [7]. Facebook, öğrencilerin, yakın ya da uzak, tüm arkadaş ve tanıdıklarıyla iletişim için kullandıkları öncelikli sosyal medya sitesidir [8]. [9]'in araştırmasında da; liseliler sosyal medyayı yorum yapma, paylaşım (resim, video, müzik, haber) ve eski arkadaşları bulma amacıyla kullanmaktadır.

Tablo 7. Öğrencilerin sosyal ağları kullanma amaçları

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Kendime ait kişisel sayfa hazırlama ve kendini insanlara tanıtmak	%23,79
Yeni arkadaşlar edinmek	%61,17
Eski arkadaşlarını bulmak	%73,79
İş bulmak	%7,28
Oyun oynamak	%49,03
Güncel haberleri okumak	%33,01
Yazı paylaşmak	%51,46
Fotoğraf paylaşmak	%75,24
Fotoğraf düzenlemek	%34,95
Video paylaşmak	%33,98

Müzik dinlemek	%57,28	118
İlgi alanına giren gruplara üye olarak sosyalleşmek	%16,02	33
Sohbet etmek	%28,64	59
Yabancı dilini geliştirmek	%12,62	26
Karşı cinsten arkadaş (flört) edinmek	%17,96	37
Alışveriş yapmak	%15,53	32
Sevdiğim sanatçıları takip etmek	%33,01	68
Sevdiğim sporcuları takip etmek	%15,05	31
Magazin haberlerini/dedikoduları takip etmek	%18,45	38
Beğendiğim siyasetçileri takip etmek	%10,19	21
Bölümümle ilgili gelişmeleri takip etmek	%11,17	23
Okulumuzun duyurularını takip etmek	%9,22	19
Arkadaşlarımla daha çok zaman geçirmek	%28,16	58
Staj yeri bulmak	%2,91	6
İlgimi çeken konularda bilgi edinmek	%18,45	38
Etkinlik ve duyuruları takip etmek ya da yapmak	%9,71	20
Çevremdeki insanlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak	%13,11	27
Kendi emeğimle oluşturduğum ürünleri (şir, fotoğraf, resim, hikaye, el sanatları vb.) diğer insanlarla paylaşmak, kendimi tanıtmak, ispatlamak	%7,28	15

Öğrencilerin sosyal ağlara erişim için en çok kullandıkları araç, %47,51 oranı ile akıllı telefon, %23,86 ile netbook/laptop'tur (Tablo 8).

Tablo 8. Öğrencilerin sosyal ağlara erişim için en çok kullandıkları araçlar

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Akıllı telefon	%47,51
İphone	%1,45
Tablet	%5,19
Laptop/netbook	%23,86
Masaüstü bilgisayar	%21,99
Toplam	

Öğrencilerin sosyal ağlara erişim için akıllı telefon ve netbook/laptop gibi mobil cihazları kullanması; hem bu teknolojileri alım gücünün arttığını hem internet bağlantısının çeşitli cihazlarla kolayca yapılabildiğini göstermenin yanı sıra, öğrencilerin sosyal ağlara bağlanmak için cihaz seçimini kolay taşınabilen ve çok fonksiyonlu mobil cihazlardan yana kullandığını göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal ağlara bağlanmak için tercih ettiği belli bir saat aralığı olmadığı (%45,76) görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Öğrencilerin sosyal ağlara erişim için en çok tercih ettiği saat aralığı

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
08:00-12:00	%4,03
12:30-17:00	%7,63
17:30-21:00	%30,51
21:30- 00:00	%11,44
Gece yansıdan sonra	%0,64
Sabit bir saat aralığı yok, canım ne zaman isterse	%45,76
Toplam	

Öğrencilerin önemli bir yüzdesinin sosyal ağlara bağlanmak için belli bir saat aralığını tercih etmemesi, istedikleri saatte sosyal ağlara bağlanabilmesi, okul saatlerinde de bunu yaptıklarının bir göstergesidir. Motivasyon eksikliği, dikkat dağınıklığı, sorumluluklarını yerine getirmeme gibi olumsuz etkileri olabileceği dikkate alındığında, öğrencilerin okul ortamında sosyal ağları diledikleri gibi kullanması istenilen bir durum değildir. 1 Temmuz 2015'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği değişikliğinde, "Bilişim araçları veya sosyal medya yoluyla, bölücü yıkıcı ahlak dışı ve şiddeti özendiren sesli, sözlü, yazılı ve görüntülü içerikler oluşturmak, bunları çoğaltmak, yaymak, ticaretini yapmak" disiplin cezaları arasında yer almıştır [10]. Yönetmeliğin ne denli etkili olacağı, ayrı bir araştırma konusu olabilir.

Öğrencilerin %72,49'u sosyal ağları 3 yıl ve daha fazla süredir sosyal ağları kullandıklarını belirtmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Öğrencilerin sosyal ağları kullanmakta olduğu süre (yıl)

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Kullanmıyorum	%6,10
1 yıl	%9,96
2 yıl	%10,98
3 yıl ve daha fazla	%72,97
Toplam	

Öğrencilerin büyük bir bölümünün sosyal ağları 3 yıl ve daha öncesinde kullanmaya başlaması, ülkemizde sosyal ağları kullanmaya başlama yaşının ergenlikten önceki dönemlere kadar uzanabildiğini göstermektedir. Bilişim teknolojilerini kullanmaya başlama yaşı konusu, özellikle pedagoglar ve

eğitimciler arasında uzun süredir tartışılan konulardan biridir.

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %64,14'ü, bir gün içerisinde ortalama 1-3 saat arası bir süre sosyal ağları kullandığını belirtmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Öğrencilerin bir gün içinde sosyal ağlarda geçirdikleri ortalama süre

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar	
Hiç	%13,93	68
1-3 saat	%64,14	313
4-6 saat	%15,98	78
7 saat ve üzeri	%5,94	29
Toplam		488

Günün istediği saatinde mobil olarak sosyal ağlara erişebilen öğrencilerin önemli bir yüzdesinin günde ortalama 1-3 saat gibi bir süreyi sosyal ağlarda geçirdiğini belirtmesi şaşırtıcıdır.

Öğrenciler, sosyal ağlara erişim için tercih ettiği yer sorusuna %63,40 ile ev yanıtını vermiştir. Okulda bağlananların sayısı ise %1,91'dir. (Tablo 12).

Tablo 12. Öğrencilerin sosyal ağlara erişimi sağladıkları yer

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Evde	%63,40
Okulda	%1,91
İnternet kafede	%4,89
Mobil olarak her yerde	%28,09
Yurt/pansiyonda	%1,70
Toplam	

Öğrencilerin yarısından fazlası sosyal ağlara evden bağlanmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Öğrenciler mobil cihazlarla bağlantı kursa bile, evdeki internet bağlantısını kullanarak, mobil cihazlarındaki kota aşımı ve ücretlendirme sorununu önemli ölçüde çözebilmektedir. [9]'ın lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada da öğrencilerin yarısından fazlası sosyal ağ erişimini evden gerçekleştirmektedir.

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %40,93'ü sosyal ağ kullanmaya, sosyal ağların yaygın kullanımının üzerlerinde oluşturduğu etki ile başladığını belirtmiştir. %38,27'si ise sosyal ağ

kullanmaya arkadaşların tavsiyesi ile başlamıştır (Tablo 13).

Tablo 13. Öğrencilerin sosyal ağları kullanmaya başlama şekli

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Annem yönlendirdi	%0,44
Babam yönlendirdi	%1,11
Ablam/ağabeyim/kardeşim yönlendirdi	%9,29
Arkadaşlarının tavsiyesi ile	%38,27
Sosyal ağların yaygın kullanımının üzerinde oluşturduğu etki ile	%40,93
Öğretmenlerin yönlendirmesi ile	%1,33
Medya bilgilendirmesiyle	%3,76
Diğer (üfken belirtin)	%4,87
Toplam	

Gençler birçok bilgiyi, davranışı arkadaşları aracılığıyla edinmekte, ailelerinden çok akranlarından etkilenmektedirler. Ergenlik döneminde gençler akranlarının olumlu ve olumsuz davranışlarından, tutumlarından etkilenmeye daha açıktırlar [11]. Sosyal ağların çok sayıda kullanıcısı olduğu ve gençlerin de yaygın olarak kullandığı dikkate alındığında, lise öğrencilerinin hem çevrelerindeki bireylerin, hem de akranlarının sosyal ağ kullanımından etkilenmesi doğaldır. Gençler açısından özellikle akranları büyük önem taşımaktadır.

Sosyal ağ arkadaş listenizde en çok kimler bulunur sorusuna öğrencilerin verdiği yanıtlara göre, %95,64 arkadaşlar ve %44,23 aile bireyleri olduğu görülmektedir (Tablo 14).

Tablo 14. Öğrencilerin sosyal ağ hesaplarındaki arkadaş listesinde yer alan kişiler

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Aile bireyleri	%44,23 202
Arkadaşların	%95,64 431
Sanatçılar	%9,37 42
Sporcular	%6,10 28
Siyasetçiler	%2,40 11
Sanalda tanıştığım karşı cinsten kişiler	%0,15 6
Sanalda tanıştığım hemcinslerim	%6,75 31
Akraba ve komşuların	%39,43 181
Öğretmenlerin	%21,35 98
İlgilendiğim kurum, kuruluş, demek, kulüp vb.	%6,97 32
Okulum	%10,02 46
Toplam Yanıtlayan: 459	

[12], genellikle gençlerin gündelik yaşamlarında sahip oldukları toplumsal ağların sanal dünyada da sürdürülmesi ve geliştirilmesi açısından sosyal

medyayı kullandıklarını belirtmektedirler. Bu nedenle, yanıtlarda arkadaş ve aile bireylerinin çoğunlukta verilmesi beklenen bir durumdur.

Öğrencilerin sosyal ağ profillerinde kullandıkları kişisel bilgilerin gerçeklik durumuna bakıldığında, öğrenciler en çok doğum tarihi (%84,53), yaşadıkları yer (%76,91) ve doğdukları yer (%64,49) bilgilerini gerçek olarak paylaşmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15. Öğrencilerin sosyal ağ hesaplarına yazdıkları kişisel bilgilerin gerçeklik durumu

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Doğum tarihi gün ay ve yıl olarak	%84,53 388
Doğduğunuz yer	%64,49 296
Yaşadığınız yer	%76,91 353
Okul bilgileriniz	%59,04 271
İşgi durumu	%51,63 237
Dini inanç	%54,03 248
Siyasi görüş	%35,08 161
Diğer (üfken belirtin)	%1,74 8
Toplam Yanıtlayan: 459	

Pew Research Center's Internet & American Life Project'in 2013 yılında yaptığı araştırmaya göre, 12-18 yaş arasındaki kullanıcılar sosyal ağlarda e-posta adresleri ve telefon numaraları gibi bilgileri paylaşmayı normal olarak karşılamaktadır. Okullarının adını paylaşanların oranı ise %71, yaşadıkları şehrin bilgisini paylaşanların oranı da yine %71 civarında. E-posta adresini paylaşanların oranı %53'ken, telefon numaralarını paylaşanlar %20'lik bir bölümü oluşturmaktadır [13].

Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal ağ hesaplarında kullandığı profil fotoğraf tercihlerine bakıldığında ise, %38,93 oranında yüzümü yakından gösteren bir fotoğraf, %20,51 oranında boydan çekilmiş bir fotoğraf yanıtları ilk iki sırayı almaktadır (Tablo 16).

Tablo 16. Öğrencilerin sosyal ağ hesaplarında kullandıkları profil fotoğrafı özellikleri

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Yüzümü yakından gösteren bir resim	%38,93 167
Boydan çekilmiş bir resim	%20,51 88
Ev ortamında tek çekilmiş bir resim	%4,43 19
Ev ortamında aile bireyleriyle çekilmiş bir resim	%1,40 6
Ev dışında tek çekilmiş bir resim	%13,52 58
Ev dışında arkadaşlarla çekilmiş bir resim	%16,32 70
Diğer (üfken belirtin)	%4,90 21
Toplam	429

Lise öğrencilerinin ağırlıklı olarak kendilerine ait yüz veya boydan çekilmiş fotoğrafları, profil resmi olarak

tercih etmesi beklenen bir durumdur. [14]'e göre, gençlik dönemi bir bakıma kimlik arama, kendini ispatlama ve bağımsızlık kazanma evresidir.

Öğrencilere, sosyal ağ hesabına kişi eklerken hangi kriterleri dikkate aldığı sorusuna, %71,46 oranında tanıdığım bir kişi olması gerekir yanıtını vermiştir. Profil ismi nesne ya da varlıksa eklemem yanıtının oranı ise %20,73'tür (Tablo 17).

Tablo 17. Öğrencilerin sosyal ağ hesaplarına kişi eklerken dikkate aldığı kriterler

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Profil resminin çiçek, hayvan, yumurta vb. olup olmaması önemli. Gerçek bir resim değilse güvenip eklemem.	%34,39 14
Profil isminin gerçek isim olup olmaması önemli. Nesne ya da varlık ismiyse eklemem.	%20,73 8
Gerçekte tanıdığım biri olması gerekir.	%71,46 29
İsteyen herkesi listeme eklerim	%4,63 1
Diğer (Üfiften belirin)	%1,71
Toplam Yanıtlayan: 410	

Güvenlik açısından, öğrencilerin tanımadıkları bireyleri eklememesi, beklenen bir yanıt ve olması istenilen memnuniyet verici bir durumdur.

Öğrenciler, sosyal ağ hesabı güvenlik ayarlarını güncelliyor musunuz sorusuna %87,28 oranında Evet yanıtını vermiştir (Tablo 18).

Tablo 18. Öğrencilerin sosyal ağ hesabı güvenlik ayarlarını güncelleme durumu

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Evet	%87,28 40
Hayır	%12,72 5
Toplam	46

Sosyal ağlarda yaşanabilecek şifre çaldırma, kişisel bilgilerin izinsiz kullanılması, profilde izinsiz paylaşımlarda bulunulması gibi olumsuzlukları en aza indirmek için, güvenlik ayarlarının güncellenmesi önem arz etmektedir.

Öğrenciler, sosyal ağ hesaplarının güvenlik ayarlarını gerekli gördüklerinde güncellediklerini belirtmişlerdir (%71,04). Bu soruya verilen yanıtlar, Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Öğrencilerin sosyal ağ hesabı güvenlik ayarlarını güncelleme periyodu

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Gerekli görüldüğünde	%71,04 287
Yeni güvenlik ayar bilgilerini öğrendiğimde	%16,09 65
Kötü niyetli kişilerden zarar gördüğümde	%5,45 22
Sosyal ağ sitesi, ayarlarını değiştirmesi gerektiğine dair uyarı verdiğimde	%6,68 27
Diğer (Üfiften belirin)	%0,74 3
Toplam	404

Tabloya göre, sosyal ağ siteleri ayarlarını değiştirilmesine dair uyarı verdiğinde güncelleme yapılması, %6,68 gibi çok düşük bir oranda gerçekleşmektedir. Oysa ki, bu yanıtın en yüksek oranda çıkması beklenmektedir. Sosyal ağlarda güncellemelerin kesinlikle göz ardı edilmeksizin, zamanında yapılması, internetten gelebilecek bir çok zarardan kullanıcıları koruyacaktır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %84,65'i sosyal ağ şifrelerinin güvenli olduğunu belirtmiştir (Tablo 20).

Yanıt Seçenekleri	Yanıtlar
Evet	%84,65 386
Hayır	%15,35 70
Toplam	456

Evet oranının bu kadar yüksek oranda çıkması, öğrencilerin kullandığı şifrelerin güvenli olduğu anlamına gelmemektedir. Öğrencilerin, şifre belirlerken hangi kurallara uyduğunun, güvenli şifre kavramından ne anladığının araştırılması gereklidir.

Öğrencilerin sosyal ağları kullanmaya başlama şekli ile anne eğitim durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($X^2=25,534$; $p=0,879>0.05$). Analize ilişkin veriler Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21. Öğrencilerin sosyal ağları kullanmaya başlama şekli ile anne eğitim durumu arasındaki ilişki

Sosyal Ağlara Başlama Şekli	Anne Eğitim Durumu												X ² /p		
	Okur Yazar Değil		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Lisans üstü (yüksek Lisans/doktora)			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		N	%
Diğer (üfiften Belirin)	1	%7,7	12	%4,4	3	%3,5	6	%9,5	0	%0,0	0	%0,0	22	%4,9	
Annem Yönlendirdi	0	%0,0	1	%0,4	1	%1,2	0	%0,0	0	%0,0	0	%0,0	2	%0,4	
Babam Yönlendirdi	0	%0,0	2	%0,7	1	%1,2	1	%1,6	1	%0,9	0	%0,0	5	%1,1	
Ablam ağabeyim kardeşim Yönlendirdi	1	%7,7	28	%10,2	7	%8,1	5	%7,9	1	%0,9	0	%0,0	42	%9,4	
Arka daşlanın Tavsiyesi İle	6	%46,2	108	%39,3	32	%37,2	21	%33,3	3	%27,3	1	%100,0	171	%38,1	X ² =25,534 p=0,879
Sosyal ağların yaygın kullanımının etkisiyle	4	%30,8	112	%40,7	36	%41,9	27	%42,9	5	%43,5	0	%0,0	184	%41,0	
Öğretmenlerin Yönlendirmesi İle	1	%7,7	4	%1,5	0	%0,0	1	%1,6	0	%0,0	0	%0,0	6	%1,3	
Medya Bilgiğendirmesiyle	0	%0,0	8	%2,9	6	%7,0	2	%3,2	1	%0,9	0	%0,0	17	%3,8	
Toplam	13	%100,0	275	%100,0	86	%100,0	63	%100,0	11	%100,0	1	%100,0	449	%100,0	

Öğrencilerin sosyal ağları kullanmaya başlama şekli ile anne eğitim durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($X^2=32,646$; $p=0,582>0,05$). Analize ilişkin veriler Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. Öğrencilerin sosyal ağları kullanmaya başlama şekli ile baba eğitim durumu arasındaki ilişki

Sosyal Ağlara Başlama Şekli	Baba Eğitim Durumu												X ² /p		
	Okuryazar Değil		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Lisans üstü			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Diğer (lütfen Belirtilin)	0	%0,0	12	%5,6	5	%4,9	3	%3,0	1	%4,5	0	%0,0	21	%4,7	X ² =32,64 p=0,582
Annem Yönlendirdi	0	%0,0	0	%0,0	2	%1,9	0	%0,0	0	%0,0	0	%0,0	2	%0,5	
Babam Yönlendirdi	0	%0,0	2	%0,9	0	%0,0	1	%1,0	2	%9,1	0	%0,0	5	%1,1	
Ablam/ağabeyim/kardeşim Yönlendirdi	0	%0,0	21	%9,7	11	%10,7	7	%7,1	1	%4,5	1	%3,3	41	%9,2	
Arkadaşlarımın Tavsiyesi İle	1	%100,0	89	%41,2	37	%35,9	37	%37,4	6	%27,3	1	%33,3	171	%38,5	
Sosyal ağların yaygın kullanımının etkisiyle	0	%0,0	82	%38,0	44	%42,7	45	%45,5	11	%50,0	1	%33,3	183	%41,2	
Öğretmenlerin Yönlendirmesi İle	0	%0,0	4	%1,9	0	%0,0	1	%1,0	0	%0,0	0	%0,0	5	%1,1	
Medya Bilgilendirmesiyle	0	%0,0	6	%2,8	4	%3,9	5	%5,1	1	%4,5	0	%0,0	16	%3,6	
Toplam	1	%100,0	216	%100,0	103	%100,0	99	%100,0	22	%100,0	3	%100,0	444	%100,0	

Öğrencilerin sosyal ağ kullanmaya başlama durumunun anne veya babalarının eğitim durumu ile ilişkili çıkmaması, olağandır. Çünkü, öğrencilere sosyal ağ kullanmaya nasıl başladıkları sorulduğunda, sosyal ağ kullanımının üzerlerinde yarattığı etki ve arkadaşlarının yönlendirilmesi ile başladıkları yanıtları, oran olarak daha yüksek çıkmıştır.

Öğrencilerin, sosyal ağ hesaplarının güvenlik ayarlarını güncelleme durumları, sosyal ağları kullanmaya başlama şekli, cinsiyet, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenleri ile ilişkilendirilmiştir. Sosyal ağları kullanmaya başlama şekli ile güvenlik ayarları güncelleme durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=16,619$; $p=0,020<0,05$). Güvenlik ayarlarını güncelleyenlerin 14’ü (%3,8) diğer, 2’si (%0,5) annem yönlendirdi, 4’ü (%1,1) babam yönlendirdi, 33’ü (%8,8) ablam/ağabeyim/kardeşim yönlendirdi, 141’i (%37,8) arkadaşlarının tavsiyesi ile, **160’ı (%42,9) sosyal ağların yaygın kullanımının üzerimde yarattığı etki ile**, 2’si (%0,5) öğretmenlerin yönlendirmesi ile, 17’si (%4,6) medya bilgilendirmesiyle; güvenlik ayarlarını güncelleyenlerin 6’sı (%11,5) diğer, 6’sı (%11,5) ablam/ağabeyim/kardeşim yönlendirdi, **22’si (%42,3) arkadaşlarının tavsiyesi ile**, 16’sı (%30,8) sosyal ağların yaygın kullanımının üzerimde yarattığı etki ile, 2’si (%3,8) öğretmenlerin yönlendirmesi ile sosyal ağ kullanmaya başladığı görülmektedir. Cinsiyet ile güvenlik ayarları güncelleme durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($X^2=0,131$; $p=0,480>0,05$). Anne eğitim durumu ile güvenlik ayarları güncelleme durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($X^2=2,590$; $p=0,763>0,05$). Baba

edütm durumu ile güvenlik ayarları güncelleme durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($X^2=1,104$; $p=0,954>0,05$). (Tablo 23). Arkadaş tavsiyesi ile sosyal ağ kullanmaya başlayanlarda, sosyal ağ güvenlik ayarlarını güncellememe, daha fazla görülmektedir.

Tablo 23. Öğrencilerin sosyal ağ güvenlik ayarlarını güncelleme durumu değişkenlerle ilişkisi

		Evet		Hayır		P
		n	%	n	%	
Sosyal Ağlara Başlama Şekli	Diğer (lütfen Belirtilin)	14	%3,8	6	%11,5	X ² =16,619 p=0,020
	Annem Yönlendirdi	2	%0,5	0	%0,0	
	Babam Yönlendirdi	4	%1,1	0	%0,0	
	Ablam/ağabeyim/kardeşim Yönlendirdi	33	%8,8	6	%11,5	
	Arkadaşlarımın Tavsiyesi İle	141	%37,8	22	%42,3	
	Sosyal Ağların Yaygın Kullanımının Etkisiyle	160	%42,9	16	%30,8	
	Öğretmenlerin Yönlendirmesi İle	2	%0,5	2	%3,8	
	Medya Bilgilendirmesiyle	17	%4,6	0	%0,0	
Cinsiyet	Kadın	372	%91,9	55	%93,2	X ² =0,131 p=0,480
	Erkek	33	%8,1	4	%6,8	
Anne Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	12	%3,0	4	%6,8	X ² =2,590 p=0,763
	İlkokul	243	%60,4	34	%57,6	
	Ortaokul	80	%19,9	11	%18,6	
	Lise	56	%13,9	9	%15,3	
	Üniversite	10	%2,5	1	%1,7	
	Lisans üstü (yüksek Lisans/doktora)	1	%0,2	0	%0,0	
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	1	%0,2	0	%0,0	X ² =1,104 p=0,954
	İlkokul	198	%49,5	28	%50,9	
	Ortaokul	95	%23,8	12	%21,8	
	Lise	83	%20,8	13	%23,6	
	Üniversite	19	%4,8	2	%3,6	
Lisans üstü	4	%1,0	0	%0,0		

Öğrencilere “Sosyal ağların sizin için önemi nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar, kategoriler altında toplanarak Tablo 24’te sunulmuştur. Yanıt veren öğrencilerin yarıya yakını (%47,4), sohbet etmek ve zaman geçirip eğlenmek için sosyal ağları önemli görmektedir. %24,7 oranında ödev yapmak, derslerle ilgili bilgi edinmek ve kendimi geliştirmek yanıt verilmiştir.

Tablo 24. Sizin için sosyal ağlar neden önemlidir?

	n	%
Ödevlerimi yapmak, derslerimle ilgili bilgi edinmek ve kendimi geliştirmek için.	85	24,7
Arkadaşlarla ve akrabalarla konuşmak, sohbet etmek, zaman geçirip eğlenmek için.	163	47,4
Gündemi ve haberleri takip etmek için.	27	7,8
Diğer nedenler: Karşı cinsle iletişime geçmek, sosyal medyada etkin olmak, vakit öldürmek.	24	7,0
Benim için önemi yok.	45	13,1

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan diğer açık uçlu soru “Öğretmenlerinizin sosyal ağ hesabı açmasını ister miydiniz? Neden?” şeklindedir. Bu soruya verilen yanıtlar 3 başlık altında toplanarak Tablo 25’te sunulmuştur. Bu soruya yanıt verenlerin %95,1’i olumlu yanıt vermiş ve bu sayede öğretmenleriyle iletişiminin artacağını belirtmiştir. Olumsuz yanıt verenlerin %26,7’si ise zaten derste soru sorabildiklerini, sosyal ağlarda soru sormaya ihtiyaçlarının bulunmadığını vurgulamıştır.

Tablo 25. Öğretmenlerinizin sosyal ağ hesabı açmasını ister miydiniz? Neden?

		n	%
İstetirdim	Öğretmenlerimle iletişimim artar, takıldığım zaman soru sorardım.	98	95,7
	Doğru bilgiye daha kolay ulaşır, ödevlerimi daha iyi yapardım.	5	4,9
İstetmezdim	Evde internet bağlantım çok yavaş.	2	1,9
	Özelimi görürler.	6	5,7
	Zaten derste soru soruyoruz.	28	26,7
	Sosyal ağda ders çalışmam, soru soramam çünkü dikkatim dağılır.	1	0,9
	Gerek yok.	68	64,7
Kararsızım		2	1,9

[15] de lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin oransal yığılımda Facebook'u en çok "bilgi edinmede ve kişisel gelişim" konusunda kullandığını ortaya koymaktadır. Mazer (2007)'e göre Facebook kullanan öğretmenin öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde olumlu etki bıraktığı ve öğretmenin Facebook kullanımının öğrencileriyle aralarındaki olumlu ilişkiyi destekleyici bir unsur olarak algılandığını ifade etmiştir [16]. Bandura ve Vygotsky gibi eğitim teorisyenleri öğrenmede etkileşimin rolünün önemini belirtmişlerdir. Bu anlamda Facebook öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci etkileşimini sınıf içerisinde yeteri kadar sağlamayan iletişimi geliştirmede kullanıcı dostu ve yaygın bir teknolojidir [17].

Bir öğretmen önemli bir şeyi paylaşmak istediği bir öğrencisini sınıfta aramak yerine ona Facebook'tan bir şeyler yazması, konuşması daha kolay ve daha hızlıdır [18].

4. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlara dayanılarak, araştırmacı ve uygulayıcılara aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Öğrenciler sosyal ağların güvenli kullanımı konusunda bilgilendirilmeli, bu konuda ilgili derslerde uygulamalı ve ayrıntılı bilgi verilmelidir.
- Öğrencilerin sosyal ağları özellikle eğitim amaçlı kullanımı konusunda öğretmenler ve ebeveynler tarafından desteklenmesi için çalışmalar yürütülmelidir. (Seminer, örnek uygulamalar, not verme vb.)
- Gerekliyse ebeveynler için de güvenli sosyal ağ kullanımı konusunda eğitim programları organize edilmelidir.
- Liselerde ve diğer okullarda, sosyal ağların eğitimde etkili kullanımı için gerekli teknik alt yapı ve bu teknolojiye kolay erişim sağlanmalıdır.

- Öğrencilerin sosyal ağlarda bireysel ve grup çalışması yapmalarına yönelik ders dışı proje uygulamaları için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğrencilere Yaşam Boyu Öğrenme fikri kavratılmalı, bunu yaparken sosyal ağların önemi vurgulanmalı. Bu şekilde sosyal ağların sadece hoş vakit geçirme amaçlı kullanılmadığının altı çizilmeli.

Kaynaklar

- [1] Mahajan, P. (2009). Use of social networking in s linguistically and culturally rich India. *The International Information & Library Review*, 41(3), 129-136.
- [2] Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A. & Calvert, S. L. (2009). College students' social networking experiences on Facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 227-238.
- [3] Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F. & Madran, O. (2010). Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı. *XV. Türkiye'de İnternet*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi
- [4] Karasar, N.(2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007.
- [5] <http://dijitalhayat.tv/sosyal-medya/dunyanin-en-populer-sosyal-medya-platformlari>, 11.10.2015 tarihinde erişilmiştir.
- [6] <http://tuik.gov.tr>, 20.11.2015 tarihinde erişilmiştir.
- [7] Öztürk, M ve Akgün, Ö. E. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal paylaşım sitelerini kullanma amaçları, bu sitelerin olumlu-olumsuz etkileri ve eğitimlerinde kullanılması ile ilgili görüşleri. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 49-67.
- [8] Quan-Haase, A. & Young, A. L. (2010). Uses and gratifications of social media: A comparison of facebook and instant messaging. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 350-361.
- [9] Balman, F. ve Karataş, A. (2012). Lise öğrencilerinin internet ortamında sosyal paylaşım sitelerini kullanım amaçları ve sosyal paylaşım unsurları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 498-504.
- [10] <http://www.bilisimdergisi.org/s180/FLASH/index.html> 23.10.2015 tarihinde erişilmiştir.
- [11] Korkmaz M. (2010). İnternet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [12] Binark, M., Bayraktutan, S.G. (2007). *Teknolojilerdeki Çok(lu) Sessiz Yaşamlar: Yeni Medyanın Sessiz Enstrümanları-Yeni Orta Sınıf*